Valtionavustus-järjestelmä avustuksen saajan näkökulmasta

mieli.fi

Valtionavustusjärjestelmä avustuksen saajan näkökulmasta

Eduskunnan tarkastusvaliokunta 5.3.2026

VTL Sari Aalto-Matturi

- MIELI Suomen Mielenterveys ry:n toiminnanjohtaja 2015->
- Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry:n toiminnanjohtaja 2010-2015
- Oikeusministeriön demokratian vastuuvirkamies 2007-2010

Avustusjärjestelmän kehittämiseen liittyviä rooleja:

- STM:n avustusasioiden neuvottelukunnan puheenjohtaja 2021 alkaen
- VADigi-hankkeen järjestöjaoston asiantuntijajäsen 2019-2023

MIELI Suomen Mielenterveys ry

- Perustettu 1897, maailman vanhin mielenterveysalan kansalaisjärjestö
- Perustehtävänä mielenterveyden edistäminen ja ongelmien ehkäisy sekä tuki elämän kriisitilanteessa
- Koulutuksia, aineistoja ja työvälineitä eri alojen ammattilaisille, vanhemmille, harrastusohjaajille, työyhteisöille, ikäihmisille jne.

- Tukea ja apua puhelimessa, verkossa ja kasvokkain – valtakunnallinen kriisipuhelin vastasi viime vuonna yli 110 000 kertaa, kriisityön kohtaamisia yli 180 000
- Itsemurhien ehkäisykeskus Helsingissä ja Kuopiossa
- Rikosuhripäivystys RIKUn koordinaatiojärjestö

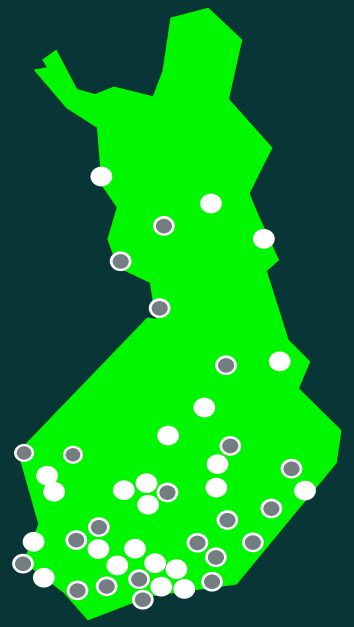

50
jäsenyhdistystä

20
kriisikeskusta

160
työntekijää

3200
vapaaehtoista

mieli.fi

mieli

MIELI ry:n - rahoitus

- Toiminnan rahoituksesta noin 2/3 on julkista ja 1/3 yksityistä rahoitusta
- MIELI ei ole ns. varakas järjestö STEA:n varallisuuskriteerien perusteella
- STEA:n suurin valtionavustusten saaja, avustuskokonaisuus koostuu 11 avustuskohteesta (AY, AK, C)
- Rikosuhripäivystyksellä oikeusministeriön julkisen palvelun velvoite – valtionavustus valtaosin läpikulkevaa rahaa palvelua toteuttaville organisaatioille

- Lisäksi ESR-rahoitusta, kuntien ja hyvinvointialueiden avustuksia, säätiörahoitusta, muita valtionavustuksia satunnaisesti
- Keräys- ja lahjoitusvaroja, yrityskumppanuuksia
- Hankkeita/seurantakohteita n. 45

- Kustannukset:
  - Lapset ja nuoret 22 %
  - Kriisiauttaminen 19 %
  - Työikäiset ja ikääntyneet 6 %
  - Muu toiminta 7 %
  - Hallinto, yleisjohto 7-10 %
  - Varainhankinta 11 %
  - Rikosuhripäivystys 29 %

MIELI ry:n STEA-rahoitus, 11 erillistä avustuskohdetta, yhteensä noin 6 M€

1. Valtakunnallinen kriisityö
2. Helsingin kriisikeskus
3. Itsemurhien ehkäisykeskus
4. Nuorten Sekasin chat
5. Ihmiskaupan uhrien auttamistyö
6. Yli 75-vuotiaiden kriisityön ja itsemurhien ehkäisyn kehittämishanke
7. Mielenterveyden edistäminen (lapset, nuoret, työikäiset, ikääntyneet)
8. Vapaaehtoistoiminnan kehittäminen ja tuki
9. Jäsenyhdistysten pienavustukset
10. Mielenterveysjärjestöjen yhteistyö (Mielenterveyspooli, avustus päättyy 2026)
11. Yleisavustus (hallinto, yleisjohto, viestintä)

- RIKU:n SGEI-rahoitus oikeusministeriöltä noin 5 M€
  - Mieli ry delegoi avustukset toteuttajaorganisaatioille eri puolille Suomea)

Valtionavustusjärjestelmän tarkoituksenmukaisuus

- Järjestöjen valtionavustusjärjestelmä on ollut merkittävä sosiaalinen innovaatio, joka on mahdollistanut elinvoimaisen, innovatiivisen ja vastuuta ottavan kansalaisjärjestökentän.
- Rahapeliyhtiöt RAY ja Veikkaus perustettiin 1930-1940-lukujen taitteessa järjestöjen varainhankinnan rakenteiksi. Budjettirahoitukseen siirtyminen on herättänyt huolia sekä avustusten tason ennakoitavuudesta että järjestöjen asemasta.
- Kaikkiaan sote-järjestöjen valtionavustuksia leikataan yli kolmannes vuosina 2025-2027, lisäksi leikkauksia myös muuhun julkiseen rahoitukseen. Kilpailu yksityisestä rahoituksesta kiristyy, ja valmisteltu lahjoitusvähennys voi vaikeuttaa sotejärjestöjen asemaa ohjaamalla nykyistäkin lahjoituspohjaa muille järjestösektoreille.
- STEA-avustukset ovat merkittävä perusrahoitus mielenterveyttä vahvistavalle työlle ja ongelmien ehkäisylle.

Avustuskäytäntöihin liittyviä havaintoja

- Valtionavustusjärjestelmät eroavat monella tavoin toisistaan (haku-, valvonta ja raportointi, avustuksen saajan harkintavalta avustuksen käyttöön, järjestelmät).
- Avustusjärjestelmässä on tärkeää ennakoitavuus ja yhdenvertaisuus, selkeät prosessit ja aikataulut sekä dialogi valtionapuviranomaisen ja avustuksen saajan välillä.
- Väärinkäytösten ehkäiseminen ja paljastuminen turvaa koko järjestökentän mainetta ja sitä, että resurssit suuntautuvat vastuullisille toimijoille.
- Valtionavustuksiin liittyvän hallinnollisen taakan lisäksi järjestöillä on aivan sama muu (mm. lainsäädännöstä tuleva) hallinnollinen taakka kuin muilla organisaatioilla.

Havaintoja avustusjärjestelmästä

- STEA:n käytännöt ovat ennakoitavia ja selkeitä, ja niiden kautta STEA:lla on vahva tietopohja avustuksensaajien toimintaan ja sen tuloksellisuuteen. Tämä tukee vaikuttavaa valtionavustusten jakoa ja on sekä avustuksensaajien että rahoittajan etu.
- Selkeät seurannan ja valvonnan prosessit ja niihin liittyvä dialogi tukevat toiminnan kehittämistä.
- STEA:n käytäntöihin liittyy kuitenkin huomattava määrä hallinnollista taakkaa. Valtionavustusten laskiessa on tärkeää löytää keinoja tämän hallinnollisen taakan keventämiseen, jotta valtionavustukset kanavoituvat mahdollisimman täysimääräisesti siihen perustyöhön, johon ne on tarkoitettu.
- Riittävät hallinnon resurssit ovat edellytys laadukkaalle ja vastuulliselle valtionavustusten käytölle. STEA-yleisavustus on tärkeä infrastruktuurirahoitus, joka mahdollistaa eri kautta rahoitetun toiminnan kokoamisen yhteen vaikuttavaksi kokonaisuudeksi. Yleisavustuspainotuksen lisääminen vahvistaa myös rahoituksen joustavaa ja tarpeenmukaista kohdentamista.
- Samalla kun on tärkeää huolehtia valtionavustusten tarkoituksenmukaisesta, vaikuttavasta ja lainmukaisesta kanavoitumisesta järjestöjen toimintaan, on huolehdittava, että järjestöjen riittävä riippumattomuus julkisesta ohjauksesta säilytetään.

Keinoja hallinnollisen taakan keventämiseen

- Yleisavustuspainotuksen lisääminen sote-järjestöjen valtionavustuksissa
- Yleisavustusten ja kohdennettujen avustusten hakeminen jatkossa esimerkiksi kolmen vuoden välein
- Tuloksellisuusraportoinnin raportointivälin pidentäminen kolmeen vuoteen vakiintuneessa toiminnassa. Raportoinnin sisällön keventäminen niiltä osin kuin kysymyksillä ei aidosti saada informaatiota kohteen tuloksellisuudesta.
- Siirtyminen isompiin järjestökohtaisiin avustuskokonaisuuksiin:
  pienille ja keskisuurille järjestöille vain yksi avustus (pääsääntöisesti yleisavustus),
  isompien järjestöjen yksittäiset avustuskohteet vähintään 20-25 % järjestön avustuskokonaisuudesta
- Avustuksensaajan harkintavallan lisääminen talousarvion sisällä tehtäviin muutoksiin
- Avustushakemuksen ja tuloksellisuusselvitysten mahdollinen yhdistäminen pitkäjänteisessä toiminnassa
- AUP-raporttien alarajan nosto tai poistaminen kokonaan